

Димитър Димов управлява София от 2 август 1878 г. до 29 декември 1878 г. По време на неговото кметуване в столицата се разрушават десетки порутени турски къщи и се поправят някои от софийските улици. По хигиенни съображения Конският и Говеждият пазар се изместват извън града. Общинският съвет изпраща писмо до всички общини в страната с призив за събиране на помощи за издигането на паметник на Васил Левски на мястото, където е бил обесен.

Тодор Пешов е първият кмет, който е избран след проведени свободни избори за общински съвет. Управлява София от 30 декември 1878 г. до 13 септември 1879 г. По време на първия му мандат започва строежът на Паметника на Васил Левски. Открива се първата софийска болница в ремонтираната сграда на бивш турски склад. За подобряването на уличното осветление от Виена са поръчани 300 броя газени фенери. Открива се първият театър в София. Задължават се аптекарите да дават нощни дежурства, за да обслужват нуждаещите се. По време на второто кметуване на Пешов е изграден единият от водните резервоари при с. Бояна и продължава разширението на Борисовата градина. Открива се Софийската мъжка гимназия.

Димитър Трайкович е роден в град Велес, Македония, през 1818 г. Управлява столицата от 14 септември 1879 г. до 30 юни 1880 г. По негово време Общинският съвет приема Първия регулационен план на София, който става ръководен документ за бъдещото изграждане на столицата. Открива се първата девическа гимназия.

Димитър Хаджикоцев управлява София от 9 юни 1878 г. до 1 август 1878 г. Той заема два пъти поста председател на Софийския градски управителен съвет. През първия си мандат поръчва нови улични газени лампи от чужбина. Взема се решение за задължително участие на представители на еснафските организации в противопожарната служба, определя се съставът на училищния комитет и др.

През следващите десетилетия както пораженията от военните конфликти, така и различните обществено-политически промени, оказват своето влияние върху изграждането на София като град, носещ в себе си историята, но и архитектурните и икономическите експерименти на царската власт, социалистическата идеология и съвременната демокрация.

Очертаващата се нова геополитическа конфигурация в регионален и глобален план обаче създава благоприятни условия за бързо, далновидно и прагматично усвояване и използване на геополитическите предимства

на страната и в частност на София.

* * *

През първото десетилетие на 21 век географията определя до голяма степен предизвикателствата пред света. Те преминават през продължаващия демократичен преход на черноморските общества и през утвърждаващия се основен сегмент на международните система - енергетиката, определящ както преструктуриращата се стратификация на участниците в нея, така и зоната на регионалната и глобалната сигурност в контекста на екологията и инфраструктурата. Битката за транспортните коридори променя статуса и взаимоотношенията на държавите-производителки и транспортниращите страни. Все повече се засилва влиянието и авторитетът на такива международни субекти като Казахстан и Азербайджан, които се очертават като ключови енергийни центрове. След Централна Азия и Кавказ Балканите като необходим елемент от диверсификационните планове (руски или европейско/американски) също се превръщат във важна страна в борбата за големите печалби и за стратегическото влияние. Географският елемент, съчетан с европейското членство, засилват шансовете на България за трети енергиен център в евразийския вектор. Конкуренцията с Турция е с променлив успех, в който решаващ ще бъде не толкова прагматизмът, колкото политическата конюнктура и гарантираната етническа и конфесионална стабилност.

Приемането на България и Румъния в Европейския съюз е печелившият ход за Брюксел, което превръща Черно море в гранична зона на общността и обединяващо звено на оста Каспийско море - Черно море - Европа.

ЕС вече е част от черноморския пасианс, което му позволява да участва активно в новите предизвикателства на 21-о столетие. Интересът на Брюксел към тази зона не е случаен. През последните години динамиката в региона е обвързана с проблеми, които предопределят политическите, икономическите и стратегическите съюзи. Черноморският регион се превръща в своеобразен център, който обединява енергийните страхове, амбиции и планове, очертаващи конфигурации с различни времеви параметри и участници, но перманентно обвързани с идеята за/против Русия.

В новата конфигурация България се превръща в своеобразен център, обединяващ стратегическите цели на основните глобални играчи в региона - Европейския съюз - Руската федерация и САЩ. Всеки един от тях има нужда от София като съществен елемент в неговите дългосрочни планове. Растящата енергийна зависимост на европейските държави от руския

нефт и газ очертават българските територии като един от основните сегменти от жизнено важните за тях енергийни проекти "Южен поток" и "Бургас-Александропулис". Осъществяването на тези проекти превръща България в енергиен медиатор, което в контекста на глобалните икономически промени означава политически център с произтичащи от това съществени дивиденди за София. Не без значение е и обстоятелството, че България в качеството си на външна граница на еврозоната се превръща в един от главните участници в отстояване на черноморската и като цяло европейската сигурност през следващите години. Брюксел се нуждае от България като стабилна контактна зона по отношение на Турция, която е в много сложен процес на приемане в ЕС и по отношение на размирните райони - Грузия, Украйна, Молдова, Беларус.

САЩ чрез създаването на свои военни бази в България и Румъния, също се нуждаят от България, доколкото чрез нея може да се контролира както Черноморският регион, така и Русия.

Москва също превръща София в един от основните елементи в своята енергийна стратегия, ориентирана към монополизиране на енергийните доставки за Европа.

В този сложен геополитически ребус българският политически елит би могъл добре да реши важни за нацията и държавата въпроси посредством успешно балансиране между Брюксел, Москва и Вашингтон.

В условията на финансовата и политическата криза в глобален план Русия е с изгодни геоенергийни позиции чрез единствено действащата енергийна система, държаща в силна зависимост Европа. Световният ред ще се решава по нов начин, в който България има всички шансове да намери своето достойно място по отношение защитата на националните интереси. Страната ни има възможност да получи това, което българският народ заслужава - закрила, защита и просперитет.

София като политически, икономически и социален център на България, концентриращ горчивия, но полезен опит от миналото, добрите знаци от настоящето и удачните ходове за бъдещето, вероятно ще осъществи мечтата на много поколения в България - да утвърди държавата като стабилен политически и социално-икономически център на Балканите.

Литература

Боцева, Д. Първите кметове тръгват по дългия и труден път към модернизацията на града // Новинар, 4/9/2007

Дюлгерова, Н. Ролята на Европейския съюз (в частво България) в Черноморския регион (политики на сигурност) // Политика и национална сигурност. Велико Търново, 2008. С. 93-101

Величков, П. "Софийските потайности", изд. "Изток-Запад", 2004

Историята на София. <http://www.gradski.bg/show.php?storyid=311987> 15 февруари 2007

Кираджиев, С. София - каквато е била: 1878-1943, изд. "Свят", 2001

София: 120 години столица, изд. "Марин Дринов", 2000 г.

СОФИЯ В ГЕОГРАФСКОТО И ГЕОПОЛИТИЧЕСКОТО ПРОСТРАНСТВО НА БЪЛГАРИЯ, БАЛКАНИТЕ И ЕВРАЗИЯ

Доц. Нели Христова, доц. Марин Русев

"Ненапрасно София е избрана за столица, главен съобщителен възел, културен център на България, и сполучливо изпъква като главно обединително средище на българските земи. ... София заслужава, заедно със своята област, да се смята като обособена българска земя сред другите български земи."

проф. Ив. Батаклиев

"Географското единство
на българските земи".

Кръстопътното географско положение на София ѝ отрежда ключово място в географското пространство на България и Югоизточна Европа. Географските ѝ позиции в зоната на контакт между Европа, Азия и Африка, относителната близост спрямо най-активните огнища на напрежение на Балканите, Кавказ, Средна Азия и Близкия изток, както и близостта до Проливите ѝ придават значителна съвременна геополитическа тежест.

Главна особеност в географското положение на българската столица е нейната непосредствена близост до западните политически граници на страната и относително по-ниската степен на достъпност до Черноморския, Беломорския и Дунавския водни басейни. Географските ѝ координати ($42^{\circ} 41' 30''$ с. г. ш. и $23^{\circ} 19' 39''$ и. г. д.) и разположението ѝ спрямо основните морфоструктури на Балканите и Евразия предопределят в най-голяма степен нейните природни параметри. Разположението на столицата на 42-я паралел е предпоставка за около 2 200 часа средна продължителност на слънчевото греене, средно количество на слънчевата радиация - 121 ккал/см^2 и климатични стойности, характерни за умерените географски ширини.

Природните особености на София и нейното географско обкръжение са в най-висока степен зависими от разположението ѝ в относително добре затворената Софийска котловина (около 560 мнв), което е предпоставка за честото проявление на типични климатични и антропогенни явления като температурни инверсии, мъгли, смог, фьон и пр. От своя страна

предимно планинското обкръжение на Софийската котловина е благоприятна предпоставка за гарантирано водоснабдяване на милионния град и значителен рекреационен потенциал за столичното население.

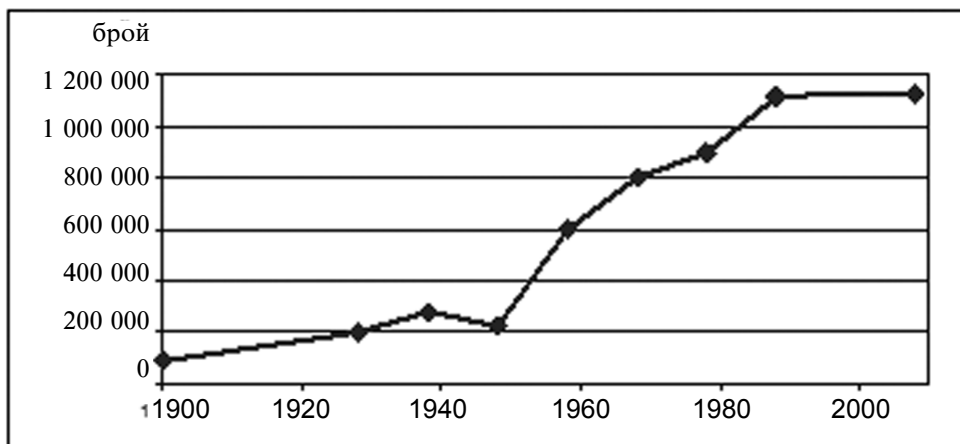
В природно географско отношение София е разположена в най-голямата по площ котловина на страната - Софийската (1180 км²). На север и североизток нейните природни граници са очертани от относително ниски, леснодостъпни и проходими разклонения на Стара планина - Мала планина (1234 м), Софийска планина (1295 м), Мургаш (1687 м). Край източните квартали на града протича река Искър, но в този си участък тя не е голяма и пълноводна. В югоизточната периферия на Софийската котловина са Лозенска планина (1190 м), западната граница на която е очертана от Панчаревския пролом на р. Искър (между Панчарево и Пасарел), а източната - с Вакарелска планина - от долината на р. Габра. В южната периферия на котловината, западно от Панчаревския пролом е Витоша (2925 м) - най-високо издигнатата от планинските масиви край София. Югозападната част на Софийското поле е оградена от планината Люлин (1256 м). Най-ниска е западната и северозападната оградна част на котловината. В известна степен планинското обкръжение затруднява комуникациите на столичния град със съседните природни области и административни единици, въпреки наличието на относително удобни в транспортно отношение седловини, проходи и проломи - Драгомански, Петрохански, Искърски, Витиня, Ботевградски, Панчаревски, Владайски, Бученски (през Люлин в посока Пернишката котловина) и др.

Голямо предимство за столичния град от природногеографска гледна точка е наличието и близкото ѝ отстояние спрямо многобройни минерални извори с разнообразни физични свойства, химичен и газов състав (Казичане, Панчарево, Горна Баня, Банкя, Сапарева баня, Белчински бани и други), както и значителните запаси от подземни и повърхностни води в котловината и ограждащите я планини. Смолниците, делувиалните, делувиално-алувиалните и канелените почви в котловината, в съчетание с огромните консумативни нужди на населението създават условия за интензивно крайградско растениевъдство и фермерски тип животновъдство.

Природните паркове, резервати и защитени местности в околностите на София ("Витоша", "Бистришко бранище", "Торфено бранище", "Къгински пирамиди", "Боянски водопад", "Алекови водопади", "Самоковището" и много други) се отличават с голям природно-рекреационен потенциал. Този природен капитал се съчетава благоприятно с множество съхранени

стари архитектурни комплекси, духовни средища и паметници на културата. Национално и световно културно богатство в това отношение са църкви като "Св. София", "Св. Петка", Ротондата, Боянската; манастири (Драгалевски, Кокалянски, Кремиковски, Курилски, Илиянски, Лозенски, Горнобански, Обрядовски "Св. Мина") и много други. Освен това София е отправен туристически пункт за Копривщица, Боровец и десетки други привлекателни туристически дестинации, чиято достъпност се измерва максимум на около 1-1,5 часа.

В геодемографската картина на България София се откроява като най-голям и все още нарастващ по своето население град (фиг. 1). По показателя население по постоянен адрес през 2007 г. в него живеят около 1,2 млн. души. Нейното териториално срастване в югозападна посока към Перник води до формирането на агломерация с общо население от около 1,4 млн. жители, което представлява около 20 % от населението на страната. Само в София върху 1,2 % от територията живее 17 % от населението и се произвеждат около 22 % от БВП на страната. Ако към това се отчете и временно пребиваващото население, социално-икономическата значимост на столичната агломерация придобива още по-реални измерения. В Перник и останалите съседни на София общини се създават допълнително още около 2,5 % от БВП на страната.

Освен със значителен демографски потенциал, поради положителния си миграционен баланс, София се отличава и с относително благоприятна възрастова структура на населението - около 67 % от него е в трудоспособна и около 13 % - в подтрудоспособна възраст. В образователната му

структура изпъква населението с висше образование - около 1/3 от общото. Друга характерна особеност на София е високата степен на заетост на населението в отраслите на третичния сектор (търговия, транспорт, финанси, застраховки; операции с недвижимо имущество; комунални дейности и битови услуги и др.) - около 75 %, както и най-ниските стойности в страната по отношение на безработицата - 5.4 % от икономически активното население.

София изпълнява уникални за страната културни, административно-политически, промишлени и транспортно-търговски функции. Тя е едновременно столица, център на две административни области (София-град и Софийска област) и общински център.

В гр. София и нейната периферия са обособени 17 индустриални зони с характерна производствена специализация (табл. 1).

ГЛАВНИ ИНДУСТРИАЛНИ ЗОНИ НА СОФИЯ

Таблица 1

Индустриална зона	Производствена специализация	Площ (ха)
Кремиковци	Металургия и промишленост за строителни материали	2000
Искър	Промишленост за строителни материали, цветна металургия, електро- и топлоенергия	720
Христо Ботев, Слатина	Хранително-вкусова промишленост и комунално-битово стопанство	427
Военна рампа	Машиностроене и металообработка	383
Илиенци	Електротехническа и фармацевтична промишленост	354
Хаджи Димитър	Хранителна промишленост, транспорт и машиностроене	289
Казичене	Земеделие и хранителна промишленост	230
Световрачане	Химическа и каучукова промишленост	206
Изток	Полиграфия, електроника и приборостроене	201
Средец	Подемно-транспортно машиностроене, хранително-вкусова и обувна промишленост	200
Задгаров район	Транспортно машиностроене	159
Захарна фабрика	Далекосъобщително, радио-телевизионно и прецизно приборостроене	113
Горубляне	Хранително-вкусова промишленост и електроника	87
Нови Искър	Химическа, каучукова промишленост и промишленост за строителни материали	81
Витоша	Хранително-вкусова и шивашка промишленост	71
Орион	Електротехническа и оптико-механично приборостроене	70
Изгрев	Машиностроене	4

Независимо от разположението си в югозападната част на страната, София е на важен международен географски кръстопът, което изиграва ролята на първостепенен фактор при избирането ѝ за българска столица след Освобождението. Геополитическите съображения за този избор са очевидно свързани и с националната амбиция за предстоящото освобождаване на българските земи на югозапад, юг и югоизток от нея - Македония, Родопите и Тракия. От тази гледна точка София е по-скоро